

Revista de Cultures Medievales

Núm. 23 (Primavera 2024), i-iii | ISSN 2014-7023

Editorial

Pau Castell Granados

IRCVM – UB

paucastell@ub.edu

ORCID: 0000-0002-6626-3159

© Pau Castell Granados, 2024 – CC-BY-NC-SA

doi: 10.1344/Svmma2024.23.1

L'estiu de 1424, les autoritats laiques i eclesiàstiques de la Vall d'Àneu es van reunir amb el seu senyor, el comte Arnau Roger IV de Pallars, i van promulgar un conjunt d'ordinacions per fer front a un nou crim contra Déu i la societat: el crim de bruixeria. El document resultant és considerat, a dia d'avui, com la primera plasmació legal d'aquell crim a nivell europeu, un fet que converteix les valls pirinenques en un dels epicentres del complex fenomen històric conegut com a «cacera de bruixes».

Amb motiu del 600 aniversari d'aquest fet històric, els passats dies 4-6 de juliol, es va celebrar a Barcelona i Esterrri d'Àneu el congrés internacional *Els orígens de la cacera de bruixes a Europa*, impulsat per l'IRCVM amb el suport del Consell Cultural de les Valls d'Àneu i del Vicerectorat de Cultura, Memòria i Patrimoni de la UB. L'objectiu d'aquesta trobada científica va ser reunir els principals especialistes internacionals en l'estudi dels orígens medievals del fenomen anti-bruixesc, per tal de donar a conèixer els estatuts aneuencs i posar-los en relació amb la resta de territoris que conformen l'anomenat «bressol de la cacera de bruixes europea». Les diverses ponències van versar sobre aspectes relacionats amb la història comparada, el dret penal, la literatura medieval, la tractadística demonològica o l'articulació del fenomen en la perspectiva de la llarga durada, i van anar acompanyades de la presentació d'una nova edició crítica de les ordinacions d'Àneu de 1424.

L'èxit de la proposta, amb una seixantena d'inscrits presencials i centenars de visualitzacions en línia, va comptar també amb un important ressò mediàtic, un fet habitual tractant-se d'una temàtica històrica que interpel·la directament la societat amb temes tan actuals com la misogínia, la perversió de la justícia, els processos d'estigmatització social o la construcció de l'enemic interior. Totes les sessions van ser retransmeses en directe i es troben actualment disponibles al web de Lleida Televisió.

La conferència inaugural, impartida al paranimf de la Universitat de Barcelona pel professor Michael D. Bailey, de l'*Iowa State University*, va oferir un repàs exhaustiu dels fonaments teòrics i historiogràfics relatius a l'aparició del crim de bruixeria en època baixmedieval. Seguidament, es van celebrar dues sessions de ponències a l'Aula Magna de la Facultat de Geografia i Història de la UB. La primera, a càrrec dels especialistes Martine Ostorero (*Université de Lausanne*), Marina Montesano (*Università degli Studi di Messina*) i Pau Castell (IRCVM-UB), va servir per posar de relleu els tres principals focus d'aparició del fenomen anti-bruixesc a Europa: l'anomenat arc franco-alpí, les viles del centre d'Itàlia, i l'espai catalano-llenguadocià articulat sobre l'eix pirinenc. La sessió va evidenciar les coincidències existents entre aquests tres territoris pel que fa la primera articulació legal de la persecució de la bruixeria; unes coincidències que mereixen ser estudiades en detall per mirar d'aprofundir en aquest moment fundacional. En aquest sentit, la sessió va motivar ja una proposta de número monogràfic per part de la revista especialitzada *Magic, Ritual and Witchcraft*, previst pel proper 2025.

En la segona sessió de ponències es va abordar el tema de la bruixeria des d'altres disciplines connexes. Així, la professora Meritxell Simó (IRCVM UB) va abordar el tema del meravellós femení en la literatura cortesana dels segles XI-XIII, tot oferint un repàs a la figura de la fada i a la seva relació amb l'estereotip de la bruixa diabòlica. Per la seva banda, l'especialista argentina Constanza Cavallero (*Universidad de Buenos Aires*) va analitzar el concepte de la bruixeria a partir dels escrits de diversos autors hispànics del segle XV, tot glossant els inicis d'un debat sobre la realitat del sàbat o aplec diabòlic que tindria continuïtat durant els segles posteriors. Finalment, l'historiador del Dret Josep Capdeferro (Universitat Pompeu Fabra), va presentar un exemple de la vitalitat d'aquests debats en la Catalunya del Sis-cents, a través del cas extraordinari de Caterina Freixa, acusada de bruixeria i defensada per un grup de prestigiosos juristes catalans.

La darrera sessió del congrés va tenir lloc a la vila pallaresa d'Esterrí d'Àneu, amb una conferència convidada a càrrec de la professora Teresa Vinyoles (IRCVM-UB), en la qual va oferir un retrat apassionat del comte Arnau Roger IV i de la seva relació amb les dones del seu temps. La conferència de clausura, a càrrec de l'especialista Agustí Alcoberro (UB), va repassar els més de dos-cents anys de persecució anti-bruixesca a Catalunya, des de l'època de les ordinacions d'Àneu fins a la gran onada persecutòria d'inicis del segle XVII, vinculada als estralls climàtics derivats de la «Petita Edat de Gel». Els actes es van cloure amb la presentació del llibre *La cacera*

de bruixes a les Valls d'Àneu: edició crítica dels documents originals, seguida de l'estrena de l'espectacle de dansa Supermedium produït pel Mercat de les Flors, gràcies a la col·laboració del congrés amb el festival Dansàneu.

Coordinar un congrés d'aquestes característiques no ha estat una tasca fàcil, però crec que ens hem de felicitar pels resultats obtinguts, els quals coincideixen plenament amb alguns dels principals valors propugnats per l'IRCVM.

En primer lloc, cal destacar la perspectiva interdisciplinària que ha caracteritzat la trobada, amb especialistes d'àmbits diversos i complementaris que han aportat la seva visió sobre un tema comú. També s'ha fet un esforç per mantenir la diversitat lingüística i evitar el domini estèril de la llengua anglesa que acostuma a caracteritzar aquest tipus d'esdeveniments. En aquest sentit, el català ha estat evidentment la llengua oficial del congrés, però cadascun dels ponents ha pogut expressar-se amb el seu propi idioma, tot oferint subtítols en català per a les conferències en llengua forana.

En segon lloc, l'impacte de la trobada més enllà de l'àmbit restringit dels especialistes és també un fet a destacar, que connecta amb la vocació de l'IRCVM envers l'alta divulgació i la difusió en la societat dels resultats científics obtinguts amb fons públics. En aquesta mateixa línia cal posar en valor la col·laboració estreta amb les institucions del territori, en especial el Consell Cultural de les Valls d'Àneu i el Festival Dansàneu, tot mantenint i consolidant la tradició de l'Institut de cercar sinèrgies fora dels murs de l'Acadèmia.

Finalment, el congrés ha contribuït a situar la documentació catalana i la recerca feta a casa nostra en el lloc que li pertoca dins els fòrums internacionals. En les setmanes posteriors al congrés, han estat nombrosos els contactes per part d'especialistes d'arreu del món manifestant el seu interès envers la documentació catalana i les investigacions en curs, que esperem traduir en noves col·laboracions en un futur proper.